

Režimi prolaze, narod ostaje!

ULOGA MONSINJORA BOŽE MILANOVIĆA U POVIJESTI ISTRE

RAZGOVOR S DR. SC. STIPANOM TROGRLIĆEM

Doktor Stipan Trogrlić viši je znanstveni suradnik i voditelj Područnog centra Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« u Puli. Tijekom gotovo dva desetljeća proučava ulogu Katoličke crkve u Istri, u istarskim nacionalno-političkim i društvenim previranjima u vremenu od kraja 19. do sredine 20. stoljeća te je o toj temi objavio tridesetak znanstvenih i stručnih radova i tri knjige. Porečki i pulski biskup mons. Ivan Milovan imenovao ga je godine 2001. peritom u kauzi za beatifikaciju slugu Božjega Miroslava Bulešića. Za potrebe kauze napisao je elaborat *Vjerske, društvene, političke i nacionalne prilike u Istri 1945.–1955. godine.*

■ **Monografija Mons. Božo Milanović istarski svećenik (1890.–1980.), nakon mnogo vremena prvo je sustavno djelo koje obrađuje život i djelovanje toga istarskog velikana. Što ste u knjizi objavili novo o mons. Milanoviću i koliko ste radili na ovome djelu?**

Na prvi dio pitanja što je novo, znači dosad nepoznato, o Milanoviću objavljeno u knjizi, nezgodno mi je odgovoriti. Strah me je prevelike subjektivnosti, pa i preuzetosti. Na razini činjenica, gole faktografije, nema nekih podataka koji i dosada nisu bili, manje-više, poznati. Metodologijom povijesne znanosti pokušao sam odgovoriti na istraživačko pitanje: Kakva je uloga mons. Bože Milanovića u crkveno-vjerskim i društveno-političkim zbivanjima u više od sedam desetljeća dugom razdoblju njegove nazočnosti na istarskoj crkvenoj i javnoj sceni? S druge pak strane, ništa manje izazovnim i zahtjevnim bilo je i traženje odgovora na pitanje: Kako je i koliko je crkveni i društveni kontekst utjecao na Milanovićevu ponašanje? Prateći Milanovićev rad u okvirima triju državnih sustava (Austro-Ugarska, Italija i Jugoslavija) i triju društvenih poredaka (građansko-liberalnog, fašističkog i komunističkog), nastojao sam pokazati prožimanje crkveno-vjerskog i nacionalno-političkog zauzimanja ovog, po mnogima, najpoznatijeg i

najosebujnijeg Istranina 20. stoljeća. Jesam li i koliko u tome uspio, o tome će svoj sud dati znanstvena i cjelokupna javnost. To je na načelnoj razini, a na onoj pojedinačnoj mislim da je prvi put dan pregled najranijega Milanovićeva nacionalno-vjerskog rada u Mahnićevu Hrvatskom katoličkom pokretu sedam do osam godina pred izbijanje Prvoga svjetskog rata. Geslo tog pokreta »Vjerska načela zadojena nacionalnim duhom udahnuti čitavoj hrvatskoj Istri«, bit će, *mutatis mutandis*, pokretač svih njegovih akcija i u kasnijem vremenu. Pripadnost kleričkom staležu nije ga učinila klerikalno uskim, a u obrani konkretnih nacionalnih prava i dostojanstva ljudske osobe, znao se često uzdići iznad klerikalne uskogrudnosti.

U tom smislu, u međuratnom vremenu, bio je mnogo širi od njegovih idejnih protivnika iz liberalnog tabora kao što će to isto biti kasnije u odnosu na sunarodnjake iz komunističkog tabora. Nova je i interpretacija Milanovićeva odnosa prema NOP-u u kojoj su prepoznatljive dvije faze: 1. rezervirana i skeptična i 2. suradnički otvorena. Detaljno je obrađen Milanovićev rad na obrani sjeverne hrvatske granice prema Sloveniji. Na kraju mislim da je iz teksta jasno da Milanović nije bio miljenik vlasti ili onaj koji se previše sljubio s vlašću. Njegova kooperativnost s vlašću uvi-